

kolm kuud kooli publikuse nega tarwis; koolilaste survine karjandamine kirjanduse all ja laulab talwist kooli õpetust, ehk kas siis võimalik ei peaks olema muul viisil lojude karjandust saada? Mikkel kostis: „Võimalik oleks küll, kui mõningad sulust ei kardaks, sest karjandamine tahab palka, kes seda peab temale maksma?“ „Kes muud kui lojude pidajad!“ — hüüdis Peeter. „Meie wallas, kus rohkem lask osa peremebed nõudavad inimesed on ja kolmas osa aast aastalt nende järgile läbawad, ei tohiks karjanduse ega parema koolimeistri palkamine sellele raskust teha. Ma tahan esialgselt mõistlikumate peremeestega isepäinis sellepärast nõu pidada, kui neid oma poole wõidan ja nemad asja poolt seisawad, siis wõime julgelt loota, et kogukonna kokutulemisel weikum waasta tõrkujate hull meie nõusse heidawad.“

Saiwad mehed pikemolt asja lugu läbi rääkinud, siis tõusis küsimine, kui ühte osawat koolimeistrit leida, kes nende mõistele järele oleks teha. Peeter Mõistand ütles: „Meie nooremate seltsis on osawaid mehi mõndagi leida, kes koolimeistri ametisid kõlbaksid, kui palk nõnda oleks, et nemad sellega wõiksid elada; aga kus lehwus igapäew kui palumata külaline koolimeistri laua taga istub, kes siis niisugust seisust enese peale tahaks wõtta? Nõnda kui põllu mees omaist põllust, ammetmees ammetist ja kaupmees kauplemisest elab, peab ka koolmeister omaist koolist elama, muidu ei ole temal võimalik tõige hoole ja rannuga meie laste waimu põldu harida.“ — Põllupapi arwamist mõõda oleks ilmliku tarkust lastele palju wähem tarwis kui püha waimu kooli, mis kõik asjad isegi õitendab, et inimesel mund waja ei ole. Sest maailma tarkus tehta inimese uhkuse, segada temal wõsu ja ehitada teda õigelt teelt hõlpsalt sõrwale, kui wiimaks raske näidata taewa teele tagasi saada; ehk üks seda juba mitmel pool nähtawale ei oleks jõudnud? „Pea liini! armas noaber,“ — palus Mõistand — „üht teha ja teist ei jätta! tuleb ka sinu jälle meeleuletada. Maailma tarkuse lairjaid kaswab meie päiwil igal pool, küll ülemate ja alamate keel, aga kes teab, kas õigus nende

pool seisab? Üks tõeste koolitud mees oskab nii hästi jumaliku kui ilmliku tarkust, ega läbä üht teise pärast loitma. Kes seda teewad, need istuwad kauget tõetempli wärawa taga ja ei oska pimeduse udu omaist silmasti ärapühkida, mispärast jalg neil igal sammul kipub komistama. Kui Jumala sõna tundmine üli võimalik oleks meie eluteelt kõik risu ärahoiata, siis ei peaks meie maal enam kuulil ebausust tempust leitama ja ommetegi kaswab neid õhulaid weel wäga palju wiisa sees. Kust se tuleb? Üks, kes sest, et lapsed maast madalast täieliku kooli õpetust ei saa, mis nende waimu silmi uerjaste seletaks loobud asju tähele panna ja neid muutmata seadust tundma õpida, mis igal silmanähtawal asjal põhjuseks seisawad. Nõnda wähem inimene neid seadust tunneb, seda hõlpsamalt annab ta ennast ebausule orjaks, ega aita sinu naermine ega laitmine, waid üksnes tõine õpetus. Niisama wähe leitakse täitlikult targal mehel uhkust, et ta oma sugu ehk wanemaid läbä ärajalgama; kes seda teewad, on rumalad, olgu neil kes teab kui peenike kulmine kuub seljas, nende meelemõistus ja süda läiwad ühtepuhku halbi toimes. Se küünal, mis meid taewa teele juhatab, peab meie tööd ja tegusi nõnda walgustama, et armastus meie südamele ülemaks käsuks tõuseks ja ei mite usutunnistus suus ja pagana lombes tegudes nähtawale ei tuleks.“

Põllupapi kostis: „Armas sõber, meil ei ole õigust teiste peale kohut mõista, sest igamees peab ise wiimsel päawal oma tegude eest wastama ja saab temale seda mõõda palka antama, kuida ta oli teeninud, kas hea ehk paha.“ — „Mina ei tahnud räägitud sõnadega sellele peale kohut mõista,“ ütles Peeter — „waid sulle seletada, et ilmlik tarkus inimesele kahju ei tee, sest mida rohkem üks mees oma waimu õpetuse piimaga on jootnud, seda seljemaks läbawad temale Jumala sõna ja loodud asjade tundmise piire. Kes mingi asja üle sügawamast ei oska mõelda, usub kõik rumalust, mis teised temale ettewaletawad, olgu kuuldut jut võimalik ehk mitte.“ — Sedawiisi waidlesid